

Türkiye Eğitim Dergisi

(2024) Cilt 9, Sayı 2, s. 306-316

Aile Okuryazarlığı Programı ile Ebeveynlerin Okuma Kültürü Oluşturma Yeterliliklerinin Geliştirilmesi¹

Muhammet SÖNMEZ²

Bülent ÖZDEN³

Fatih Çetin ÇETİNKAYA⁴

Özet

Bu araştırma ile aile okuryazarlığı programı kullanılarak ebeveynlerin okuma kültürü oluşturma yeterliliklerini geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma eylem araştırması deseninde yürütülmüştür. Eylem araştırması süreci için Etkileşimli Okuryazarlık Etkinlikleri modeliyle, 15 haftalık bir aile okuryazarlığı programı hazırlanmıştır. Çalışma grubu düşük sosyo ekonomik göstergelere sahip 19 ebeveynden oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak Okuma Kültürü Oluşturmada Aile Yeterlilik Ölçeği kullanılmıştır. Veriler normallik dağılımlarına göre belirlenen istatistiksel testlerle SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda aile okuryazarlığı programının, ebeveynlerin okuma kültürü oluşturmalarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Okuma
Aile Okuryazarlığı
Okuma Kültürü

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 14.10.2024

Kabul Tarihi: 15.11.2024

Elektronik Yayın Tarihi: 27.12.2024

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1567162

¹ Bu araştırma Bülent Özden ve Fatih Çetin Çetinkaya danışmanlığında gerçekleştirilen "10608632" referans numaralı doktora tezinden üretilmiştir.

²Öğretmen, Hacı Seyit Taşan İlkokulu, muhammetsnmz41@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6516-7635

³Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, bulent.ozden@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8000-2123

⁴Prof. Dr., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, fatihcetincetinkaya@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9843-6747

Enhancing Parents' Competencies in Building a Reading Culture through a Family Literacy Program

Abstract

The aim of this study is to enhance parents' competencies in building a reading culture through the use of a family literacy program. The research was conducted within the framework of an action research design. For the action research process, a 15-week family literacy program was developed based on the Interactive Literacy Activities model. The study group consisted of 19 parents from low socioeconomic backgrounds. The Family Competency Scale in Building a Reading Culture was used as the data collection tool. Data were analyzed using statistical tests determined by normality distributions through the SPSS program. The results of the study indicate that the reading culture-building competencies of parents who participated in the family literacy program improved. Based on these findings, several recommendations have been proposed.

Keywords

Reading
Family Literacy
Reading Culture

About Article

Sending Date: 14.10.2024
Acceptance Date: 15.11.2024
Electronic Issue Date: 27.12.2024

DOI: 10.54979/turkegitimdergisi.1567162

GİRİŞ

Okuma becerisi bireylerin sosyal ve akademik hayatlarını sürdürebilmesi için kritik bir beceri olarak düşünülmektedir. Okuma becerileri ve alışkanlıklarının uluslararası alanda öğrenmenin bir ölçüsü olarak kabul edilmesiyle birlikte, okuma resmi eğitimin başarı göstergesi olarak tanımlanmıştır (Trudell, 2019). Dilin bir bileşeni olarak okuma, çocuğun düşünme ve bilişsel büyüme kapasitesi de dâhil olmak üzere tüm gelişimini önemli ölçüde etkiler (Prasetia ve Adlan, 2022). Çocukların, gelişim çağında kitapları sevmesi ve okuma kültürü edinmeleri önemlidir; çünkü bu durum sonraki okuma başarılarına katkıda bulunmaktadır (Akindele, 2012). Sotiloye ve Bodunde'ye (2018) göre, okuma kültürü, olumlu bir okuma tutumu oluşturma sürecidir. Bu, okumanın yalnızca okul veya iş gibi belirli yönleri için gerçekleştirilen eylemin ötesinde bireyin hayatının bir parçası haline gelmesini kapsamaktadır. Okuma kültürü, çeşitli topluluklarda ve okullarda hem okul hem de toplum kütüphanelerinin kurulması, sakin bir öğrenme ortamının bulunması ve çocukların okuyabileceği uygun kitaplara erişilebilirliğin kolaylaştırılması yoluyla edinilebilir (Samuel, 2022). Okuma kültürü ve okuma sevgisi gelişimi çocuğun evinde başlamaktadır. Aile özelliklerinin, çocuklar ve ergenler üzerine yapılan birçok çalışmada okuma başarısıyla ilişkilendirildiği bilinmektedir (Dearing vd., 2006; Edwards, 2007; Park, 2007). Okuma kültürü geliştirmeye çocuğun doğumundan itibaren başlanmalı ve kitap çocuğun üçüncü ebeveyni olarak düşünülmelidir (Akindele, 2012). Zayıf okuma kültürünün nedenlerinin; içeriği/materyali anlamada zorluk, yoksulluk nedeniyle okuma materyali edinememe, kötü ev ortamı, okuyucunun olumsuz görüşü, ebeveynlerin eğitim geçmişi, ebeveynlerin yetersiz sosyoekonomik koşulları, okulda okuma materyali eksikliği, olumsuz okul koşulları, okul veya halk kütüphanesi eksikliği, öğrencinin devamsızlığı, öğrencilerin okumaya hazır

olmaması ve rehberlik eksikliği gibi genel veya kişisel faktörler olduğu düşünülmektedir (Samuel, 2022). Ebeveyn katılımının eksikliği, öğretmenle ilgili engeller, okul düzeyindeki uygulamalar, kültürel uygunluk gibi değişkenler okuma kültürünün önündeki diğer engeller olarak açıklanmıştır (Nalusiba 2010). Çocukların okuma kültürü kazanma süreci ev ve okul yaşantılarında girdikleri sosyal ilişkilerden etkilenmektedir (Gök ve Yıldırım, 2023). Türkiye’de yapılan okuma kültürü araştırmasında katılımcıların %39’u ailelerinin kitap okuma konusunda kendilerini desteklediğini, %45’i okuma kültürü edinmede anne ve babaların desteğinin önemli olduğunu belirtmiştir (OKUYAY, 2019). Okuma kültürü yeterli seviyeye ulaşmayan ortamlarda büyüyen çocukların okuma becerilerinin gelişimi olumsuz yönde etkilenecektir. Bu durumun önüne geçebilmek için ailelerle yapılacak çalışmalarla ebeveynlerin okuma kültürü oluşturabilmelerini destekleyecek bilgi ve becerilerin sağlanması gerekmektedir.

Okuma kültürü oluşumunun, aile faktöründen etkilendiği kabul edilmektedir (Fırat ve Coşkun, 2017; Mkhize, 2012). Çocukların okuma becerilerini geliştirmek için ailelere uygulanan müdahale programlarının etkili olduğuna yönelik çalışmalar (Bradley, 2010; Büyüktaşkapu, 2012; Gök ve Yıldırım, 2023; Kigobe, 2019; Lotter, 2019) literatürde yer almaktadır. Örneğin Gök ve Yıldırım (2023) okuma kültürü gelişimine yönelik aile farkındalık programının ebeveynlerin okuma kültürü oluşturma yeterliliklerini geliştirdiği sonuçlarına ulaşmıştır. Ebeveynlere yönelik uygulanan müdahale programları düşünüldüğünde hem ebeveynlerin hem de öğrencilerin becerilerini destekleyen aile okuryazarlığı programları ön plana çıkmaktadır. Önceki araştırmalarda, aile okuryazarlığı programları hem ebeveynlere hem de çocuklara eğitim sağlamak için etkili bir yapı ve araç olarak kabul edilmiştir (Nutbrown ve diğerleri 2005; Wasik ve Herrmann 2004). Aile okuryazarlığı programları genellikle ebeveynlere uygulanan müdahale süreçleri ve evde ebeveyn eylemleri yoluyla çocukların okuryazarlığını etkilemeyi amaçlar (Paratore 2003). Aile okuryazarlığı programlarının sağladığı yüksek etkileşimler, ev okuryazarlık ortamını geliştirerek ebeveynlerin okuma kültürü oluşturma yeterliliklerini geliştirebilir. Uluslararası alanyazında okuma kültürüne yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Vuong vd. (2021) Vietnam’daki düşük okuma kültürünün nedenlerini ortaya çıkarmak için okuma tutumlarının cinsiyet, okuma teşvik faaliyetleri ve ebeveynlerin katılımı ile ilişkisini incelemiştir. Okuma alışkanlıklarını teşvik eden her türlü etkinlik ve hizmetin, öğrencilerin okuma etkinliklerine yönelik tutumlarıyla pozitif korelasyon gösterdiğini bulmuştur. Bouaamri vd. (2022) Afrika kütüphanelerinde dijital okuma kültürünü teşvik etmek için uygun stratejileri ve kütüphanelerin dijital okuma kültürünü teşvik etmedeki rollerini incelemiştir. Sonuç olarak kütüphanecilerin dijital okuryazarlık yoluyla halka yardımcı olmada önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Cochrane vd. (2022) Katar’da yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etmek ve okuma kültürünü geliştirmek için bir program uygulamıştır. Sonuçlar, programa katılan çocukların cinsiyete dayalı herhangi bir fark olmaksızın okumaya yönelik tutumlarının önemli ölçüde iyileştiğini göstermiştir. Ayrıca programa katılan çocukların çoğunun okumaya daha fazla zaman ayırdığı ve ebeveynlerin çocuklarıyla okumaya daha fazla zaman ayırdığı belirlenmiştir. Makena (2022) ilkökul öğrencilerinin okuma kültüründe tarihsel olarak dezavantajlı bir geçmişin etkisini incelemiştir. Aile geçmişinin öğrencilerin okuma becerisiyle ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Öğretmenlerin öğrencilerin okula getirdiği çeşitli kültürel kavramlara uygun öğrenme yöntemleri kullanmaları gerektiği sonucuna varmıştır. Amaechi ve Motalenyane (2023) üniversite öğrencilerinin okuma kültürünü yeniden tasarlamak için ilgili kurumsal paydaşlar tarafından neyin yapılması gerektiğini belirlemek için işbirlikçi ve

dönüştürücü liderliği araştırmıştır. Öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının üniversiteye katıldıktan birkaç ay sonra değiştiğini ve bunun kurumsal yönetime, öğretim görevlilerine ve öğrenime fayda sağladığını ortaya koymuştur. Saepurokhman vd. (2023) eleştirel ve hoşgörülü çok kültürlü bir toplumda okuma kültürü oluşturmada okuma ilgisini artırmanın önemi hakkında bir söylem sunmayı amaçlamıştır. Gerçekleştirilen çalışma sonuçları, okuma etkinliklerinin insanların ufuklarını genişletebileceğini göstermektedir. Herkes yüksek ilgi, aktivite ve okuma alışkanlıklarına sahip olmaya teşvik edilmelidir. Düşük okuma ilgisi ve düşük okuma alışkanlıklarının, bir ulusun ilerleme düzeyini olumsuz etkileyen önemli faktörler olabileceği belirtilmiştir. Kovalova ve Shalman (2024) sosyal medya platformlarında gençlerin okuma kültürünü keşfetmeyi ve bu platformların (Instagram, TikTok ve YouTube) gençlerin okuma ve eğitimi için sunduğu eğitim potansiyelini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda sosyal medya ortamlarının gençlerin okuma kültürünü şekillendirdiği ortaya çıkmıştır. Açıklanan araştırmaların yanı sıra Türkiye’de de okuma kültürüne yönelik güncel çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Bu araştırmalar da öğretmen adaylarının okuma kültürleri incelenmiş (Baki ve Gökçe, 2020; Bulut vd., 2020), okuma kültürü oluşturmada çocuk edebiyatı ürünlerinden nasıl yararlanılabileceği tartışılmış (Öztürk, 2020), okuma kültürü oluşturmada kitap ve kütüphanelerin rolü araştırılmış (Altunbay ve Üstten, 2020), okuma kültürü oluşumunda okulun (Soyuçok, 2021) ve öğretmenlerin (Ünlü ve Eğilmez, 2020) rolü belirlenmiş, okuma kültürü edinememiş bireylerin yaşantıları incelenmiş (Çıldır ve Ergün, 2021), geliştirilen müdahale planlarının okuma kültürüne etkisi ortaya çıkarılmıştır (Gök ve Yıldırım, 2023; Şeref ve Şahin, 2022). Yapılan araştırmalar okuma kültürü oluşturma sürecinde ailenin hem model olma hem de çocukların geleceklerine katkıda bulunma açısından büyük önemi olduğunu belirtmektedir (Ünal ve Yiğit, 2014). Düşük okuma kültürü oluşturma yeterliliklerine sahip olan ebeveynlerin çocuklarının okuma becerileri açısından akranlarına nazaran dezavantajlı olacağı düşünülmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimin aile okuryazarlığı programlarının en önemli bileşeni olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma sürecinde etkileşimli okuryazarlık etkinlikleri modeli (McLean ve Clymer, 2021) doğrultusunda geliştirilen aile okuryazarlığı programı kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmada, düşük okuma kültürü oluşturma yeterliliklerine sahip ebeveynlerin, aile okuryazarlığı programı ile okuma kültürü oluşturma yeterliliklerini geliştirmek amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma eylem araştırması olarak tasarlanmıştır. Eylem araştırmaları, araştırmacının bizzat probleme dâhil olduğu durumlarda kullanılan uygulamaya dayalı bir araştırma türüdür (Patton, 2002). Eylem araştırmaları mevcut bir problemi ya da uygulama süreciyle ortaya çıkarılan problemlerin anlaşılması ve çözülmesi için uygulayıcılar ya da araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilen veri toplama ve analiz etme yaklaşımıdır (Creswell, 2012). Araştırmacının bizzat probleme dâhil olması nedeniyle, hâlihazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlamaya ve çözmeye yönelik sistematik veri toplamayı ve analiz etmeyi içeren bir yaklaşım olan eylem araştırması tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu düşük sosyo ekonomik bölgede yaşayan ebeveynlerdir. Çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın amacı doğrultusunda çok sayıda ayrıntı elde etmek

için tercih edilmektedir (Theddlie ve Tashokkori, 2020). Ölçüt örneklemede araştırmacı bir dizi ölçütü sağlayan katılımcılarla çalışır (Creswell, 2012). Buna göre katılımcılarda ilkököl seviyesinde zayıf okuma becerileri gösteren çocuğu bulunma ve düşük okuma kültürü oluşturma yeterliliklerine sahip olma şartı aranmıştır. Bu bağlamda araştırma 19 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. On yedi katılımcı ilkököl mezunu, 2 katılımcı lise mezunudur. Katılımcıların tamamı kadındır. Katılımcıların tamamı ev hanımıdır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma sürecinde Çiğdemir ve Akyol (2020) tarafından geliştirilen Okuma Kültürü Oluşturmada Aile Yeterliliği Ölçeği kullanılarak ebeveynlerin okuma kültürü oluşturma yeterlikleri belirlenmiştir. Kullanılan ölçek 4 faktör ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alpha değeri .86 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 19 iken en yüksek puan 95'tir. İlgili ölçek ailelerin okuma kültürü oluşturma yeterlilikleri üzerine yapılan güncel çalışmalarda da (Gök ve Yıldırım, 2023; Uyar, 2022) kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde katılımcıların Okuma Kültürü Oluşturmada Aile Yeterliliği Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları kullanılmıştır. İlgili puanlar SPSS programında analiz edilmiştir. Yapılacak analize karar verme sürecinde verilerin normallik varsayımları incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell'e göre (2013) verilerin normal dağılım gösterdiğini söyleyebilmek için basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 arasında olması gerekmektedir.

Tablo 1. Ailelerin Okuma Kültürü Oluşturma Yeterliliklerinin Normallik dağılımı çizelgesi

	N	\bar{X}	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Okuma Kültürü Oluşturma Yeterliliği		3.58	.08	-.589	-.285
Ön test					
Okuma Kültürü Oluşturma Yeterliliği	19	4.16	.09	-.678	1.486
Son test					

Tablo 1'de yer alan okuma kültürü oluşturma yeterliliklerine yönelik normallik dağılımı incelendiğinde çarpıklık ve basıklık puanlarının -1.5 ve +1.5 aralığında olduğu görülmektedir. Buna göre okuma kültürü oluşturma yeterliliklerine yönelik ön test ve son test verilerinin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Verilerin analizinde normallik varsayımından yola çıkarak Tekrarlı Ölçümler T-Testi kullanılmıştır.

Müdahale Süreci

Müdahale süreci hazırlık ve uygulama sürecinden oluşmaktadır.

Hazırlık

Uygulama sürecine geçilmeden önce araştırmada kullanılacak veri toplama aracının belirlenmesi, kullanılacak aile okuryazarlığı programının geliştirilmesi ile pilot uygulamanın tamamlanması ve katılımcıların belirlenmesi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ardından araştırmanın ön test verileri toplanmıştır. Aile okuryazarlığı programı uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Program McLean ve Clymer (2021) tarafından önerilen Etkileşimli Okuryazarlık Etkinlikleri temelinde geliştirilmiştir. Buna göre program dört farklı

modda etkinliklerle gerçekleştirilmiştir. Yüzyüze, hibrit, ebeveyn liderliği ve uzaktan modlar programın uygulama biçimlerini belirtmektedir.

Uygulama süreci

Programın geliştirilmesi ve katılımcıların ön test puanlarının belirlenmesinin ardından uygulama sürecine geçilmiştir. Uygulama süreci 15 hafta sürmüştür. Yüzyüze modda yapılan uygulamalara hem ebeveynler hem de ebeveynlerin çocukları katılmıştır. Hibrit modda yalnızca ebeveynlere yönelik yüzyüze uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn liderliği modu etkinliklerinde önceden hazırlanan etkileşimli okuryazarlık etkinlikleri ebeveynler tarafından evde gerçekleştirilmiştir. Uzaktan mod çevrimiçi ortamda ebeveyn ve çocuklarının katılımıyla tamamlanmıştır. 15 haftalık süreçte toplam 16 etkileşimli okuryazarlık etkinliği uygulanmıştır. Uygulama sürecinde etkileşimli okuma, koro okuma, okuma tiyatrosu, okuma çemberi etkinlikleri kullanılmıştır. Program içeriği web 2.0 araçları ve akıl/zekâ oyunları ile zenginleştirilmiştir. Etkileşimli okuma sürecinde resimli çocuk kitapları kullanılmıştır. Koro okuma, okuma tiyatrosu ve okuma çemberi etkinliklerinde kullanılan metinler önceki yıllarda 2. sınıf Türkçe ders kitabı olarak kullanılmış kitapta yer alan metinlerden seçilmiştir. Web 2.0 araçları ile dijital oyunlar hazırlanarak program sürecine dahil edilmiştir. Ayrıca Q-Bitz ve Mangala oyunları program sürecinde kullanılan akıl ve zekâ oyunlarıdır.

Araştırmanın Etiği

Bu araştırma Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 01.03.2024 tarihli ve 03/14 sayılı kararında etik unsurlar açısından uygun bulunmuştur.

BULGULAR

Araştırmanın verilerinden elde edilen okuma kültürü gelişimine yönelik bulgularda öncelikle betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Tablo 2’de katılımcıların okuma kültürü oluşturma yeterliliklerine yönelik betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 2. Ebeveynlerin Okuma Kültürü Oluşturma Yeterliliği Ölçeğine Yönelik Betimsel İstatistikleri

Ön test-Son test	n	Min	Max	Ort.	Stand	
Okuma Kültürü	Ön test	19	2.78	4.05	3.5	.348
	Son test	19	3.10	4.78	4.1	.396

Katılımcıların okuma kültürü oluşturma yeterliliklerine yönelik betimsel istatistiklere bakıldığında en düşük puanların 2.78’den 3.10’a yükseldiği görülmektedir. En yüksek puanların ön testte 4.05, son testte ise 4.78 olduğu hesaplanmıştır. Puan ortalamaları ön testte 3.5 iken son testte 4.1’e yükselmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Okuma Kültürü Oluşturmada Aile Yeterliliği Ölçeğinden Aldıkları Ön test- Son test Puanlarının Gelişimine Ait Sonuçlar

Ön test- Son test	n	x	S	t	sd	p	
Okuma Kültürü	Ön Test	19	3.58	.34	-7.28	.18	.000*
	Son Test	19	4.16	.39			

p<.01

Tablo incelendiğinde ebeveynlerin Bağımlı Örneklem T-Testi sonuçlarına göre, ailenin okuma kültürü oluşturma yeterliliği ölçeğinin ön test puan ortalaması ($X=3.58$) ile son test puan ortalaması ($X=4.16$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur [$t(19)=-7.28, p=.000$]. Puan ortalamaları karşılaştırıldığında bu farkın son test puan ortalamaları lehine olduğu görülmüştür.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda aile okuryazarlığı programına katılan ebeveynlerin okuma kültürü oluşturma yeterliliklerinin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucu ailelere yönelik gerçekleştirilen benzer müdahale programlarının (Bradley, 2010; Büyüktaşkapu, 2012; Gök ve Yıldırım, 2023; Kigobe, 2019; Lotter, 2019; İnce Samur, 2021; Onuorah, 2021, Vuong vd, 2021) sonuçlarıyla örtüşmektedir. İlgili alanyazın, güçlü bir okuma kültürünün öğrenciler ve toplum için faydalı olduğunu kabul etmiştir (Ogugua vd., 2015). İyi bir okuma kültürü ile öğrencilerin okumayı yaşam becerisi olarak kabul etmeleri desteklenebilir. Bu nedenle, okuma kültürü geliştirmek için öğrencilerin okuma stratejilerine ve hikâye kitaplarına maruz kalmaları gerekir (Dike, 2017). Ailelerin çocukların okuma kültürü edinme sürecindeki yeri ve önemi açıktır (Ünal ve Yiğit, 2014). Hikâye kitabı, kalem, silgi, dijital materyaller gibi okuma kültürünü destekleyecek araç-gereçlerin temini ev okuryazarlık ortamıyla ilgilidir. Aileler ev okuryazarlık ortamını zenginleştirerek, etkileşimli okuma, masal anlatımı, okuma çemberi ve etkileşimli oyunlar gibi çeşitli aile okuryazarlığı etkinliklerini kullanarak ev ortamında etkili bir okuma kültür oluşturmalarıdır. İnce Samur (2021) ebeveynler ve öğretmenlerin desteğiyle etkili bir okuma kültürü oluşturma öğrencilere olan yararının yanı sıra ebeveynleri de okumaya istekli kıldığı sonuçlarını aktarmaktadır. Ayrıca okuma kültürünü geliştirmek için ebeveynlerin farkındalıklarını arttıracak sistematik müdahalelere ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Ronald vd. (2014) öğrenciler arasındaki düşük okuma kültürünün önemli bir nedeni olarak ebeveynler tarafından yeterli rehberliğin sağlanamaması ve öğrencilerin okumaya yeteri kadar teşvik edilememesi olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Başarılı bir şekilde okumaya teşvik etmenin temel ilkelerinden biri, okuyucuların zevkine uygun geniş bir yelpazede okuma materyalleri sunmak ve onları kitap okumayı zorlayıcı veya zorunlu bir okul aktivitesi olarak düşünmenin ötesine taşımaktır (Baker vd., 2000). Ancak edebî zevk ve okuma tutumları kültürel ve sosyolojik faktörlere bağlı olduğundan (Akbari vd., 2017) herkes için tek bir çözüm yolu bulmak oldukça zordur (Vuong vd., 2021). Bu bağlamda düşünüldüğünde aile okuryazarlığı programlarının katılımcıların sosyo ekonomik ve kültürel özelliklerine göre tasarlanması, içeriğin katılımcı ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi, ebeveyn-çocuk etkileşimini yükselterek hem ebeveynlere hem de çocuklara destek olması, programların okuma kültürü edinme süreci hakkında teorik ve pratik uygulamalarla zenginleştirilmesi, okuma kültürü edinmede ailelere farkındalık oluşturacak güçlü bir yapı olmasını sağlamaktadır. Bu araştırmaya katılan ebeveynlerin okuma kültürü oluşturma yeterliliklerinin gelişmesinin nedeni aile okuryazarlığı programının bahsedilen güçlü yapısal özellikleri olduğu düşünülmektedir. Aile okuryazarlık programları okuma yazmanın önemine vurgu yaparak ebeveynlere okuryazarlık üzerine çeşitli bilgiler sağlar hem ebeveynler hem de çocuklara okuma yazma alışkanlığı kazanması için destek olur, ailelere ev okuryazarlık ortamını zenginleştirmek için kitap gibi kaynaklar sunarak birtakım okuma stratejileri önerir (Cairney, 2002). Bu programlar kapsamında ebeveynlere, çocuklarıyla etkileşim kurma yöntemleri hakkında bilgi verilir ve ebeveynlere çocuklarını dil etkinliklerine nasıl dâhil edecekleri

gösterilir (Sénéchal ve Young, 2008). Alanyazında yer alan önceki araştırmalar aile okuryazarlığı programlarının ebeveynlerin okuryazarlık becerilerini geliştirdiğini ortaya çıkarmıştır (örn. Aklar, 2022; Fikrat-Wevers vd., 2021; Kılıç, 2018; Swain vd., 2014; Yılmaz Hiğde, 2021). Bu araştırma aile okuryazarlığı programlarına yönelik mevcut alanyazını okuma kültürü oluşturma yeterlilikleri çerçevesinde genişletmektedir.

Bu araştırmayla aile okuryazarlığı programıyla ebeveynlerin okuma kültürü oluşturma yeterliliklerinin geliştirilebileceği görülmüştür. Araştırmadan elde edilen olumlu sonuçlar neticesinde, benzer programların yaygınlaştırılması önerilebilir. Bu programda kullanılan etkileşimli okuryazarlık etkinlikleri zenginleştirilerek düşük okuma kültürü oluşturma becerilerine sahip ebeveynlerin ötesinde tüm ebeveynler için uygulanabilirliği incelenebilir. Öğretmenlerin, ailelerle iş birliği yaparak, onlara okuma kültürü oluşturma sürecinde kullanabilecekleri bilgi ve stratejilerinin öğretiminde teşvik edici rol almaları desteklenebilir. Bu araştırma 15 haftalık uygulama süreci ve 19 katılımcıyla sınırlıdır. Daha uzun süreli ve daha geniş ölçekli araştırmalarla aile okuryazarlığı programlarının okuma kültürü edinimi üzerindeki rolü incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbari, H., Ghonsooly, B., Ghazanfari, M., ve Shahriari, H. (2017). Attitude Toward Reading: L1 or L2 or Both. *SAGE Open*, 7(3), <https://doi.org/10.1177/2158244017717303>
- Akindele, N. (2012). Reading Culture, Parental Involvement and Children's Development in Formative Years: The Covenant University Experience. *Library Philosophy & Practice*. 805. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/805>
- Aklar S. (2022). *Aile okuryazarlığı programı ile dezavantajlı ilkökul öğrenci ve ebeveynlerinin okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Altunbay, M., ve Üstten, A. U. (2020). Okuma kültürünün bir göstergesi olarak kitaplık ve kütüphane kullanımı üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 916-930.
- Amaechi, C. E., ve Motalenyane, A. M. (2023). Re-imagining first-year university students' reading culture: A collaborative transformative leadership perspective. *Journal of Culture and Values in Education*, 6(3), 179-193.
- Baker, L., Dreher, M. J., ve Guthrie, J. T. (2000). *Engaging young readers: Promoting achievement and motivation*. Guilford Publications.
- Baki, Y., ve Gökçe, B. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kültürü düzeylerinin incelenmesi. *Journal of Language Education and Research*, 6(2), 353-375.
- Bouaamri, A., Otikey, F., ve Hajdu, Á. B. (2022). Explosion of digital resources and its effects on the development of digital reading culture in Africa. *Library Hi Tech News*, 39(10), 14-20.
- Bradley, F. C. (2010). *The impact of parental involvement on the reading achievement of fourth grade African American males in Tiderwater Region* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Erişim

- adresi: <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-04152010-165804/unrestricted/Bradley-FCD2010.pdf>.
- Bulut, P., Kuşdemir, Y., ve Uzun, E. B. (2020). Okuma kültürü üzerine bir inceleme: Öğretmen adayları örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(21), 74-95.
- Büyüктаşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş çocuklarının gelişimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 18-30
- Cairney, T. H. (2002). Bridging home and school literacy: In search of transformative approaches to curriculum. *Early Child Development and Care*, 172(2), 153-172.
- Çıldır, B., ve Ergün, İ. H. (2021). Okuma kültürü edinememiş bireylere ilişkin bir anlatı araştırması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 603-621.
- Cochrane, L., Ozturk, O., Khataee, H., Al-Hababi, R., Al-Malki, F., ve Nourin, H. (2022). Fostering a reading culture: evidence from Qatar Reads. *Development Studies Research*, 9(1), 82-94.
- Dearing, E., Kreider, H., Simpkins, S., ve Weiss, H. B. (2006). Family involvement in school and low-income children's literacy: Longitudinal associations between and within families. *Journal of Educational Psychology*, 98, 653-664.
- Dike, V.E. (2017). Poverty and brain development in children: Implications for learning. *Asian Journal of Education and Training*, 3(1), 64-68.
- Edwards, P. A. (2007). Home literacy environments. In M. Pressley, A. K. Billman, K. H. Perry, K. E. Reffitt, ve J. M. Reynolds (Eds.), *Shaping literacy achievement* (pp. 42-76). London, UK: Guilford. Entwisle, D. R
- Fikrat-Wevers, S., van Steensel, R., ve Arends, L. (2021). Effects of family literacy programs on the emergent literacy skills of children from low-SES families: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 91(4), 577-613.
- Fırat, H., ve Coşkun, M. V. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma kültürü: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 145-162.
- Gök, S. ve Yıldırım, K. (2023). Okuma kültürünün geliştirilmesine yönelik aile farkındalık programının etkililiği: Bir karma yöntem araştırması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(1), 135-158.
- İnce Samur, A. Ö. (2021). Creating a Reading Culture in a Preschool in Collaboration with Children, Teachers and Parents. *International Journal of Progressive Education*, 17(4), 405-436.
- Kigobe, J. (2019). *Parental involvement in literacy development of primary school children in Tanzania* (Yayımlanmamış doktora tezi). Katholieke Universiteit Leuven, Leuven, Belgium
- Kılıç, F. (2018). *İlkokul 1. sınıf velilerine yönelik bir aile okuryazarlığı programı geliştirme çalışması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.

- Kovalova, O., ve Shalman, T. (2024). Reading Culture of Teenagers in Social Media: A Study of Reading Habits and Perception of Online Literary and Educational Content by Teenagers. *Studies in Media and Communication*, 12(2), 26-36.
- Lotter, J. M. (2019). *The development of a reading culture in the Foundation Phasethrough comprehensive parent involvement* (Yayımlanmamış doktora tezi). University Of South Africa, Guateng.
- Makena, B. (2022). The influence of a historically disadvantaged background on reading culture: A case of some primary school language teaching educators in Eastern Cape Province. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147-4478), 11(6), 478-486.
- Mkhize, J. S. (2012). *The role of the learning family in developing a reading culture among adults and children* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of KwaZulu- Natal, Pietermaritzburg.
- Nalusiba, P. (2010). Strategies for the development of a reading culture in Uganda primary schools: Case studies of four selected universal primary education schools in Kampala district. MSc. Dissertation, Makerere University. Retrieved 27 December 2017 from <https://www.mak.ac.ug/documents/Makfiles/theses/Nalusiba%20Primary%20Skill.pdf>.
- Nutbrown, C., Hannon, P., ve Morgan, A. (2005). Early literacy work with families: Policy, practice and research. London: Sage.
- Sotiloye, B., ve Bodunde, H. (2018). Assessment of students' reading culture in a Nigerian university: Waxing or waning?. *Legon Journal of the Humanities*, 29(2), 285-307.
- Ogugua, J. C., Emerole, N., Egwim, F. O., Anyanwu, A. I., ve Haco-Obasi, F. (2015). Developing a reading culture in Nigerian society: Issues and remedies. *JORIND*, 13(1), 62-67
- Okuyay Platformu (2019). Türkiye okuma kültürü araştırması 2019. Türkiye Yayıncılar Birliği. okuyayplatformu.com/wp-content/uploads/2020/02/okuma-kulturu-arastirmasi.pdf
- Onuorah, A. R. (2021). Influence of story books at children's library on reading culture of pupils in public primary schools. *Library Philosophy and Practice (e-Journal)*, 6387.
- Öztürk, B. (2020). Okuma kültürü oluşturmada çocukların edebiyat çevresini genişletmeye yönelik uygulamalar. *Kastamonu Education Journal*, 28(5), 2112-2124.
- Paratore, J. (2003). *Building on family literacies: Examining the past and planning the future*. In A. DeBruin-Parecki ve B. Krol-Sinclair (Eds.), *Family literacy: From theory to practice* (pp. 8-27). Newark, DE: International Reading Association.
- Park, H. (2007). Single parenthood and children's reading performance in Asia. *Journal of Marriage and Family*, 69, 863-877.
- Prasetya, I., ve Adlan, M. (2022). Management of the Literacy Movement Program (LMP) to Improve Reading Culture in Elementary Schools. *Journal of Innovation in Educational and Cultural Research*, 3(3), 316-322.

- Ronald, M. O., Benard, M. C., ve Ondar, J. K. (2014). Teachers' and parents' role in improving reading culture: The case of Etago Division, Gucha South District–Kenya. *International Journal of Management Sciences*, 2(5), 233-242.
- Saepurokhman, A., Nasrullah, R., ve Budiman, A. (2023). Increasing interest in reading in establishing a critical and tolerant multicultural community reading culture. *Lingua*, 19(1), 59-74.
- Samuel, A. (2022). Reading Culture and Its Effect on Students' Academic Performance: A Comparative Study. *International Journal of Educational Researchers (IJERs)*, 13(4).
- Swain, J., Brooks, G., ve Bosley, S. (2014). The benefits of family literacy provision for parents in England. *Journal of Early Childhood Research*, 12(1), 77-91.
- Sénéchal, M., ve Young, L. (2008). The effect of family literacy interventions on children's acquisition of reading from kindergarten to grade 3: A meta-analytic review. *Review of Educational Research*, 78(4), 880-907.
- Şeref, İ., ve Şahin, M. (2022). Okuma kültürü edindirme sürecine yönelik bir eylem araştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 36(2), 133-148.
- Soyuçok, M. (2021). *Okuma kültürü oluşturmada okulun rolü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Trudell, B. (2019). Reading in the classroom and society: An examination of “reading culture” in African contexts. *International Review of Education*, 65(3), 427-442.
- Ünal, F. T., ve Yiğit, A. (2014). Çocuklarda okuma kültürünün oluşmasında ailenin etkisi. *International Journal of Language Academy*, 2(5), 308-322.
- Ünlü, S. ve Eğilmez, N. İ. (2021). Okuma kültürünün oluşması sürecinde Türkçe öğretmenlerinin yeri ve önemi. *Turkish Studies*, 16(4), 1365-1404. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.49998>
- Vuong, Q. H., La, V. P., Nguyen, T. H. T., Nguyen, M. H., Vuong, T. T., Vuong, H. M., ve Ho, M. T. (2021). Impacts of parents and reading promotion on creating a reading culture: Evidence from a developing context. *Children and Youth Services Review*, 131, 106311.
- Wasik, B., ve Herrmann, S. (2004). *Family literacy: History, concepts, services*. In B. Wasik (Ed.), *Handbook of family literacy* (pp. 3–22). New York: Routledge
- Yılmaz Hiğde, A. (2021). *Okul öncesinden ilkokula aile okuryazarlığı programının ebeveyn ve çocukları üzerindeki etkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi-Çerhpaşa.